

Kontinentální filozofie v minulosti a současnosti II.

5. — 6. 11. 2020

Sborník anotací

Filozofická
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

ČTVRTEK – 5. 11. 2020

9:10 – 10:00 Jan Halák, FF UPOL

Fenomenologie v dialogu s kognitivními vědami: prožívání a vyjadřování emocí

Cílem mého příspěvku je na konkrétním příkladě ilustrovat jeden ze zajímavých momentů vývoje kontinentální filosofie 20. stol., totiž její setkávání s trans-atlantickými teoriemi mysli a empirickým výzkumem v kognitivních vědách. Od devadesátých let 20. stol se zakládající postavy fenomenologie jako Husserl, Heidegger nebo Merleau-Ponty těší velké pozornosti například u teoretiků tzv. enaktivismu, jenž pojímá zkušenost jako principiálně zapuštěnou do prostředí a svázanou s určitými (tělesnými) úkony. Na druhé straně jsou současné empirické výzkumy a jim odpovídající teoretické rámce zajímavé i pro fenomenologii samotnou, protože se díky nim při své snaze dobrat obecných zákonitostí zkušenosti již nemusí omezovat pouze na imaginativní variaci subjektivních struktur, nýbrž může využít i variace takřkajíc experimentální. V přednášce průnik těchto dvou tradic představím na příkladu zkoumání emocí. Jsou smích nebo rozzlobené gesto jednoduše projevem subjektivně prožívané radosti a hněvu? Je radost a hněv jednoduše důsledkem radostné, resp. iritující události? Ačkoli lze emoce považovat za subjektivní prožitky *par excellence*, ukazuje se, že vždy mají komplexní vztah k inter-subjektivním způsobům chování a objektivně pozorovatelným tělesným projevům. Empirická zkoumání lidí trpících postižením, jež je omezuje na fyzickém pohybu (kvadruplegici, Möbiův syndrom, atp.), dokládají, že snížení schopnosti navenek vyjadřovat emoce má za následek snížení schopnosti emoce vnitřně prožívat i rozumět jim u druhých. A obráceně platí, že vynalezení nového způsobu vyjadřování (např. tanec) zpravidla vede k rozšíření škály emocí a jejich zintenzivnění. V přednášce popíši, v čem spočívá zásadní filosofický význam těchto poznatků a jakým způsobem upřesňují naši představu o vztahu zkušenosti k jejímu předmětu, jak ji známe z karteziánské tradice.

10:00 – 10:30 Hynek Kaplan, FF UHK

Husserlův a Heideggerův rodinný skandál

V nedávno vyšlé knize *Adorno and Existence* (2016) se Peter Gordon věnuje vývoji Adornova myšlení v souvislosti s dobově populárními filosofiemi existence. V rámci přednášky se chci zaměřit na jednu z hlavních argumentačních linií, v níž se Gordon zabývá Adornovou kritikou Husserlovy a Heideggerovy filosofie, a podle níž je tato kritika zároveň inverzní formulací stanovisek, které později vyvrcholí Adornovým vlastním projektem negativní dialektiky. Gordon se tak věnuje Adornově chápání existencialismu a fenomenologie jako „nesplněného závazku“, který mj. sliboval zbavit se idealismu. K jeho naplnění by podle Adorna bylo zapotřebí skoncovat s konstitutivním subjektivismem a přiznat primát objektu. To by ovšem v anti-karteziánské rodinně existencialismu a fenomenologie znamenalo „rodinný skandál“. Přednáška představí a) Adornovu kritiku Husserlovy a Heideggerovy filosofie jakožto

prototypů filosofii buržoazní interiority (u Heideggera navíc s příchutí pseudonáboženského pojmosloví), b) na ní postavenou interpretaci Petera Gordona, která chápe negativní dialektiku jakožto naplnění existencialistického slibu, a konečně ukáže c) meze a neúplnost Gordonovy interpretace.

10:30 – 11:00 Martin Jiskra, FHS UK

Kritika Marxovy kritiky Hegela ve třetím Ekonomicko-filosofickém manuskriptu z roku 1844

V té době ovlivněn Feuerbachem, který Hegelovu filosofii charakterizuje jako „myšlení přesahující to, co je jiné než ono“, jako myšlení, které „si přivlastňuje to, co nepřísluší myšlení, nýbrž bytí“, provádí „mladý Marx“ podobnou kritiku, jíž nepretenduje na nic menšího než na vyrovnání se s dědictvím Hegelovy dialektiky, tj. takové ontologické události, která skutečnost uskutečňuje jako „Pojem“, jako svéhybný proces, v němž se duchovno „pro sebe samo“ stává skutečností v identitě aktu zvnějšnění a opětného soustředění či sjednocení v sobě samém, v pohybu svého nastávání, který Hegel samotný označí jako pohyb „sebekladení čili zprostředkování mezi přechodem sebe v jiné bytí a sebou samým“. Nezatemňuje ovšem tato kritika pravou podstatu Hegelova pojetí ontologické události? Lze vůbec pochopit událost bytí jako „zápor sebe samého“, oddělíme-li od sebe myšlení a bytí? Neztrácíme tím onen zcela klíčový moment skutečnosti, který tkví v tom, že „myšlené bytí“ ve skutečnosti není nějaká – více či méně adekvátní – ontická představa (na způsob cogito-cogitatum), tj. pouhý obraz skutečného bytí v horizontu transcendence, nýbrž právě skutečné bytí, jediné možné bytí, podobně jako se Hegel nesnaží, jak nesmírně pronikavě upozorňuje Heidegger, nějak zvnějšku aplikovat dialektickou metodu na skutečnost, nýbrž pochopit skutečnost jako dialektickou?

11:00 – 11:30 Jakub Ferenc, FF ZČU

Postfenomenologie Dona Ihdeho jako kritika „metafyziky“ techniky a materiality u Martina Heideggera

Málokdo si dovolí osočit jednoho z největších filozofů 20. století z toho, vůči čemu se sám vymezoval. Postfenomenologie jakožto empiricko-pragmatická fenomenologie technologií představena v díle *Technology and the Lifeworld* (1990) americkým filozofem Donem Ihdem však ukazuje, že Heideggerova filozofie techniky a analýza existenciálního bytí entit byla sama zatížena metafyzikou. Nejen ve známém výkladu prostředků v *Bytí a čas*, představující proto-filozofii techno-materiality, ale i v *Otázce techniky* preferuje Heidegger ontologickou analýzu jsoucen na úkor ontického. Dle Ihdeho i dalších tímto Heidegger činí dva problematické kroky. Zaprvé redukuje technologicky mediovanou intencionalitu pouze na dva módy obstarávání prostředků, tedy příručnost a výskytovost. Zadruhé Ihde sice souhlasí, že materialita jednotlivých technologií zprostředkovává náš přístup k přírodě i ke světu, avšak odmítá deterministický a totalitní Gestell jako jediný způsobu odkrývání přírody v podobě použitelného stavu. Postfenomenologie v čele s Ihdem proto přichází s novými,

empiricky inspirovanými intencionálními vztahy člověk-technologie (vtělenost, hermeneutika, alterita, kyborg aj.) a teoriemi multistability, magnifikační/redukční struktury a plurikulturality, které dohromady křísí Husserlovy variace v kontextu technologií a vnáší do „klasické“ fenomenologie techniky pluralitu vztahů člověk-technologie, které překračují dichotomii sociálního i technologického determinismu. Cílem tohoto příspěvku je představit a analyzovat koncepty Ihdeho postfenomenologie technologií na pozadí jeho kritiky klasické, především Heideggerovy fenomenologie.

(Práce je podpořena grantem „Postfenomenologie a empirický obrat ve filozofii technologie SGS-2020-030“)

12:00 – 13:00 Ivan Blecha, FF UPOL

Heidegger a moderna

Heidegger bývá označován za odpůrce moderny a moderního umění (mluvil dokonce podobně jako Hegel, o jeho konci), přesto se obdivoval některým moderním umělcům (Klee, Cézanne, Traktl, Rilke), s některými se stýkal (Chillida, Barlach) a někteří umělci se k němu hlásili s obdivem (hlavně moderní architekti). Přednáška ukáže Heideggerův komplikovaný vztah k moderně vcelku na základě jeho filosofického vývoje.

13:00 – 13:30 Jan Hříděl, KTF UK

Stávání se zvířetem: Derrida a současná fenomenologie animality

Tématem příspěvku je problematický status zvířat, který dominoval filozofické tradici, a jeho kritika z pozic fenomenologie. Dědicové karteziánského myšlení definovali zvíře jako protipól člověka: zvíře je nerozumné, nesvobodné, nemá vlastní smysluplný svět. Jacques Derrida upozornil na to, že takový koncept animality slouží jako označení pro vše, čím člověk nesmí být, aby si uchoval metafyzickou a morální výjimečnost. Derridovu kritiku deficientního pojmu zvířete v současnosti rozvíjí Florence Burgatová, která se zároveň snaží o změnu pohledu na principech fenomenologie. Pokud studujeme život, nakolik spočívá ve svých vlastních projevech, ukazují se originální charakteristiky zvířecího bytí: jeho dynamika, spontaneita či neklid. K podobným závěrům docházejí analýzy Davida Abrama, jehož environmentální filozofie vychází rovněž z fenomenologické tradice, především z interpretace díla Maurice Merleau-Pontyho a jeho teorie lidské existence, jejíž percepce i kognice jsou tělesně zakotveny v přirozeném okolí. Abram toto pojetí vnímání i řeči rozvíjí právě v kontextu vztahu k mimolidskému či „více než lidskému“ světu. Je zjevné, že takové uchopení animality nabízí podněty i pro environmentální či obecně etickou reflexi. Ve svém příspěvku se však zaměřím na 1) Derridovu kritiku karteziánského konceptu zvířete; 2) fenomenologii animality podle Florence Burgatové; 3) pojetí vnímání a jazyka ve „více než lidském“ světě Davida Abrama.

13:30 – 14:00 Klára Burešová, KFSV UHK
Nihilismus, věčný návrat a svoboda ducha

Koncepce svobodného ducha se u Nietzscheho objevuje poprvé v díle *Menschliches, Allzumenschliches* (1878), které tím nastoluje zásadní změnu v jeho Nietzscheho tvorbě. Dochází zde totiž ke konečnému odmítnutí Schopenhauerovské vize morálky, čímž se rodí podoba nietzscheánského nihilismu jak jej známe z pozdější tvorby. Ačkoliv první zmínky o, dalším ústředním konceptu mého příspěvku, věčném návratu téhož můžeme nalézt již v díle *Die fröhliche Wissenschaft* (1882), v aforismu Pomatenec, v jeho plné podobě se rodí až v díle *Also sprach Zarathustra* (1885). Příspěvek bude zaměřen na Nietzscheho pojetí svobody ve spojení s konceptem věčného návratu téhož. V rámci této snahy bude kladen důraz na pospolitost Nietzscheho konceptů v zorném poli celého jeho díla, a to v kontrastu k interpretacím, které jej chápou nejednotně jako množinu mnoha navzájem nekoherentních pojmů. V současné debatě jsou Nietzscheho jednotlivá díla často užívána jako prostředek explanace před-definovaných pojmů, které však nejsou reflektovány v kontextu celé jeho tvorby. Dále pak silný metafyzický záběr, bez důrazu na kontemplativní složku Nietzscheho filosofie staví nietzscheánské pojetí svobody do pozice meta-etického principu. Takové pojetí ovšem opět nechápe Nietzscheho filosofii jako celek a vytváří výše zmíněnou zdánlivou pojmovou nekoherentnost.

14:00 – 14:30 Alžběta Dýčková, FHS UK
Antoine de Saint Exupéry: Filosofie založená v prožitku

Antoine de Saint Exupéry je všeobecně známý především jako autor novel a *Malého prince*, slavné pohádky s filosofickým přesahem. Sám za své nejzásadnější dílo, ve světle kterého byla „všechna dosavadní práce pouhým nácvikem“, považoval ovšem nedokončenou a nerevidovanou *Citadelu*. Zde explikuje svou filosofii, ke které ho dovedla jeho barvitá životní zkušenost: formuluje přesvědčení o tom, jak vést život v rámci dostávání individuální povinnosti a vztahů k lidem okolo. V těchto dvou fundamentálních prvcích se potom v jisté textuře podle Exupéryho vyjevuje transcendence, která pak zpětně utvrzuje smysluplnost života, který je veden v souladu s nimi. Představené filosofické teze, které identifikuji jako těžiště Exupéryho rozsáhlé filosofie vztáhnou k vybraným rysům kontinentální tradice a současnému filosofickému směru lyrické filosofie. Založení Exupéryho filosofie v prožitku a lyričnost jeho vyjadřování představím jako kvality, které autora řadí dle mého názoru mezi vysoce hodnotné kontinentální autory.

14:45 – 15:15 Roman Stančo, KU RK (Slovensko)
Metafilozofické skúmania – myšlienkové experimenty ako špeciálna metóda filozofie

Cieľom práce je obhájiť špeciálnu metódu v rámci filozofie, konkrétne metódu myšlienkových experimentov, ktorej úlohou je testovanie filozofických teórií. Autor analyzuje

tri rôzne typy myšlienkových experimentov na konkrétnych príkladoch. Na základe analýzy dospieva k taxonómii myšlienkových experimentov. Autor sa pritom zameriava na konkrétny typ myšlienkového experimentu, ktorý je vhodným kandidátom na testovanie filozofických teórií. Danému typu myšlienkových experimentov vymedzuje jasne stanovené kritériá, na základe ktorých môžu byť vhodným testom filozofických teórií. Pri verifikácii myšlienkových experimentov hrá hlavnú rolu predstavivosť, autor sa zaoberá samotným procesom verifikácie a s tým spojeným princípom testovania teórií. Princíp testovania filozofických teórií prezentuje cez procesy modelovania a simulácie. Autor jasne vymedzuje funkciu myšlienkových experimentov vo filozofii, psychológii a empirických vedách, pričom dospieva k názoru, že myšlienkové experimenty testujú teórie výhradne vo filozofii. Z tohto dôvodu považuje metódu myšlienkových experimentov, ktoré testujú teórie, za špeciálnu filozofickú metódu. V závere práce autor polemizuje s autormi, ktorí odmietajú špecializáciu filozofie.

15:15 – 15:45 Daniel Dancák, KU RK (Slovensko)
Akrasia a Supererogácia – Dva problémy alebo jeden?

Cieľ má povahu dobra. Alebo nie? Bežná intuícia nám hovorí že, vo všeobecnosti konáme podľa toho čo v danej situácii považujeme za najlepšie. Avšak napriek tomu sa často krát nachádzame v situáciách kedy nekonáme podľa nášho najlepšieho úsudku, a zároveň existujú prípady kedy vieme že určité konanie je morálne dostatočné, ale predsa je nožné konanie morálne lepšie ktoré však nie je morálne povinné. Prvému zo spomenutých fenoménov sa hovorí *akrasia* a druhému *supererogácia*. Spomenuté fenomény sa zriedkavo, ak vôbec, objavujú spoločne pričom ich konceptuálne riešenie je až prekvapivo podobné, ba dokonca na sebe závislé. Ponúkaný príspevok sa pokúša o objasnenie ich vzájomného vzťahu a poukázanie na afinitu ich riešenia, a tiež analýzu vyplývajúcich problémov.

15:45 – 16:15 Juraj Hyrošš, Uni Wien (Rakousko)
Snaha o prísnu objektivitu ako slúžka asketického ideálu?
Nietzscheho postrehy k súčasnej vede

V súčasnej vede a filozofii prevláda určitá snaha o prísnu objektivitu a vedeckosť, ktorá sa prejavuje v rôznych formách. Od teoretických úvah o možnostiach a podmienkach vedy a volaní po prísne vedeckej filozofii až po konkrétne požiadavky na vedeckú činnosť – tu všade vidíme, že od vedy sa vyžadujú určité univerzalizované štandardy. Jej jazyk musí byť presný a objektívny, metódy univerzálne, presne definované a overiteľné. Takáto prax na nás pôsobí samozrejým dojmom, no je táto samozrejmosť skutočne namieste? Čo ak má pôvod v niečom nevedeckom, čo v skutočnosti nie je ani objektívne ani univerzálne? V tomto smere nám Nietzscheho úvahy o tzv. asketickom ideáli poskytujú prekvapujúcu tézu: Veda, ako ju poznáme, pokračuje v tradícii oveľa staršej, ako je ona sama, a hoci si toho nie je vedomá, prevzala požiadavky konštituované videním sveta, ktoré Nietzsche nazýva asketický ideál.

V mojom príspevku chcem pomocou Nietzscheho argumentácie na konkrétnych príkladoch poukázať na problematickosť niektorých naoko samozrejmych aspektov nášho porozumenia

tomu, čo veda a špeciálne filozofia znamenajú. Nakoľko sa v analytickej filozofii zvyknú formulovať definície „skutočnej filozofie“, pôjde aj o určitú polemiku voči takýmto požiadavkám.

16:45 – 17:15 Kristína Pakesová, UPJŠ (Slovensko)
Vplyv pozitivizmu na laickú morálku počas prvej Československej republiky

Cieľom príspevku je objasnenie vzniku *laickej/prirodzenej* morálky počas prvej Československej republiky pod vplyvom pozitivistického ideálu. Sekularizáciou náboženstva od štátu vzniká priestor pre vytvorenie svetskej mravouky na školách. Pozitivismus, ku ktorému sa hlásili aj hlavní štátni predstavitelia, ovplyvnil výchovno-vzdelávací proces na školských inštitúciách. Schválením Malého školského zákona z roku 1922 sa zaviedol do učebných osnov pre základné školy predmet *občianska náuka*, ktorá dala priestor k rozvoju laickej/prirodzenej morálky založenej na vede a humanite. V príspevku je načrtnutý rozpor medzi náboženstvom, metafyzikou a svetskou morálkou, ktorú obhajovali jednotliví pozitivistickí autori ako František Krejčí, Jan Wasserbreuer, Otokar Chlup, či logička Albína Dratvová. Náboženstvo a metafyzika sú vymedzené pre ľudí, ktorí majú sklony k špekuláciám a zvedavosti poznávať prvotné príčiny a podstatu vecí. Skutočná prirodzená je filozofická morálka založená na vede, prostredníctvom induktívnej metódy s dôrazom na humanitný ideál, ktorý človeka neobmedzuje v náboženskej dogmatike, ale dáva priestor pre slobodné myslenie.

17:15 – 17:45 Hana Řehulková, FF MUNI
Pojem „pravda“ v diskuzi K. Čapka a T. G. Masaryka

„V celé své práci omílám do omrzení dvě zpola morální, zpola noetická témata. První je negativní Pilátovo: Co je to pravda? Druhé je pozitivní. Každý má pravdu.“ (Musím dále, s. 415) píše Čapek v roce 1922. O více jak deset let později vychází poslední část Hovorů s TGM a „otázka Pilátova“ je jedním z klíčových témat. Masaryk zde formuluje definici pravdy takto: „pravda je to, co bezpečně a kriticky víme, co je skutečnost uvědomělá.“ (Hovory s TGM, s. 132). Ačkoliv ani jeden z těchto myslitelů nevytvořil ucelený filozofický systém, neutichá snaha podřadit je vymezeným filozofickým směrům (pragmatismus, perspektivismus, realismus, konkretismus). Všechna tato zařazení jsou však problematická. Pro Čapkovo i Masarykovo myšlení je příznačné ocenění obyčejnosti konkrétních jednotlivin a současně důvěra v neměnnou platnost věčných hodnot. Skloubení těchto protikladných tendencí je možné za vyjasnění přesné epistemologické pozice autorů. Cílem příspěvku je představit pojetí pravdy Masaryka a Čapka s ohledem na jejich vzájemné inspirace a rozdíly a v posledku „přeložit“ oba pojmy pravdy do jazyka standardní epistemologie. Téma se může jevit jako uzavřená kapitola dějin české filozofie, jelikož se však jedná o emblematické osobnosti, na jejichž odkaz bývá přesně i nepřesně odkazováno, lze nutnost přesného vymezení jejich myšlenek považovat za trvale aktuální.

PÁTEK – 6. 11. 2020

9:00 – 9:30 Martin Jabůrek, FF UPOL

Dějiny filozofie a problém kompetencí filozofie

Edmund Husserl v první kapitole Krize evropských věd označuje za jedno z nebezpečí, které hrozí moderní filozofii to, že se filozofie ztratí ve svých vlastních dějinách. Odo Marquard psal o tom, že filozofie postupně ztratila prakticky všechny své kompetence a je nyní charakterizována snahou o kompenzaci vlastní inkompetence. Posedlost vlastními historickými podmínkami je typická pro ten směr ve filozofii, který jsme si zvykli nazývat kontinentální filozofií. Kontinentální filozofie se přestala zabývat filozofickými problémy a svým tématem učinila intelektuální biografie filozofických autorit. Sama sebe proměnila ve specifickou historiografii. Kontinentální filozofie se tak zbavila nejen své významné kompetence, ale zároveň i své samostatnosti a svébytnosti. Zároveň se jedná o jednu z dělících linií mezi kontinentální a analytickou filozofií. Vnucuje se myšlenka, že tato linie od sebe odděluje i to, co zůstává filozofií od toho, co už filozofií není. Příspěvek se pokusí popsat, jak k této situaci došlo, jaké jsou její důsledky a jaké jsou možnosti jejího překonání.

9:30 – 10:00 Karel Šebela, FF UPOL

K samotnému dělení analytické vs. kontinentální filozofie

Příspěvek se věnuje samotné myšlence rozlišení mezi analytickou a kontinentální filozofií, je tedy především metodologický. Cílem je podat kritiku tohoto rozdělení. Kritika je vedena spíše ze strany analytické filozofie. Argumenty jsou trojího druhu: A) faktické - evidence z dějin současné filozofie, poukazující na analytické filozofy, působící na kontinentu (Frege, Carnap atd.) a současně neanalytické filozofy mimo kontinent (americký pragmatismus atd.). B) metodologické – jde o dělení současné filozofie, je úplné, výlučné, co je kritérium dělení? Dělí se zároveň podle kritéria geografického i systematického. Bude tak poukázáno na nelogičnost samotného dělení. C) mocenské - dělení je vedeno ze strany analytické filozofie jako projev její hegemonie, jedná se vlastně o dělení analytické vs. neanalytické filozofie. Závěr – toto dělení ale přece jen funguje a je poměrně srozumitelné! Na závěr tedy zamyšlení nad možností a nutností dělení filozofie, např. na směry, disciplíny, filozofy, dále nad účely – edukativní, badatelské apod. Jako méně zavádějící je považováno dělení filozofie podle problémových okruhů.

10:00 – 10:30 Ali Yansori, FF UPOL

Crisis in Critical Thinking: The Case for a Return to Existentialism

Nietzsche's *On the Genealogy of Morality* calls for a critique of the will to truth; my aim is to provide such a critique from an existentialist perspective by examining how science is promoted in society. It is generally taken for granted that science is the exact opposite of religion; however, it is my intention to show how misleading this picture is. Despite Nietzsche's constant warning against idolising science, science has become a new idol for the

public and naturalists by superseding the old gods, and it is science as religion that fuels the fire of relativism, radicalism, dogmatism, and nihilism. We'd like to believe that critical thinking (as taught by science) can extinguish this fire, but, as I will argue, this is a dead-end approach to raising public awareness. I will suggest that existentialism might be our best ally in this fight. Existentialism is not meant to replace scientific methodology and logical argumentation; rather, since we are existing human beings, we should first cultivate our critical thinking through existential philosophy, and only then learn science and adopt scientific methodology. Naturalism and existentialism need to work side by side if we are to take a decisive step forward in improving society.

10:30 – 11:00 Dalimil Ševčík, FF UPOL
Vztah filosofie a umění v myšlení Félix Ravaissona

Příspěvek se bude zabývat rozpracováním vztahu filosofie a umění v myšlenkovém odkazu Félix Ravaissona, francouzského filosofa 19. století.

Nebude se nám přitom jednat pouze o "běžnou" filosofickou reflexi umění (která přistupuje k umění jako k jednomu z předmětů filosofie, vyhledávajíc v látce díla určitá "filosofémata"), ale také o uchopení umělecké tvorby či recepce jako autonomního způsobu myšlení, který sdílí s filosofií (přesněji: s metafyzikou) její předmět, avšak k jeho uchopení volí odlišné postupy. Dnešní čtenář si zřejmě tyto myšlenkové postupy spojuje především s Heideggerovou filosofií. Podobné myšlenkové východisko nicméně nacházíme také v Ravaissonových textech, kde jsou tyto úvahy rozvíjeny na příkladu antického výtvarného umění. Vzhledem k tomu, že Ravaissonovo myšlení není (snad mimo Francii) příliš reflektováno, bude nejprve třeba posluchače stručně seznámit s francouzskou filosofií 19. století a s celkem Ravaissonova odkazu (aristotelismus, filosofie přírody). Pak už se budeme věnovat výše nastíněnému tématu přednášky, a to včetně rozvíjení Ravaissonových myšlenek či odhalování jejich slabých míst.

11:00 – 11:30 Lucia Pargáčová, FHS UK
Dvě roviny v úvahách o vkusu Salomona Maimona

Cílem příspěvku je představit základní kontury uvažování o vkusu jednoho z neoriginálnějších kritiků Kanta, židovského filosofa Salomona Maimona. V Maimonově myšlení o vkusu rozlišuji dvě roviny: první, na které vystupuje jako zastánce Kantovy transcendentální filosofie, kdy ji chápe jako diskurs, v němž téma vkusu a otázky s ním tradičně spjaté, jako např. otázka sporů ve vkusu, může být adekvátně uchopena. Z této perspektivy vede polemiku s představitelem tehdejší populární filosofie, Markusem Herzem a jeho koncepcí *Haltunggefühl*, která vkus spojovala s jedinečnou personální dynamikou. Na druhé rovině se pak v Maimonových úvahách projevuje kritika Kanta a jeho pojetí zkušenosti jakožto aplikace kategorií na názor. Oproti kantovskému dualismu, který pro něj zůstává nesmiřitelný, staví koncepci nekonečného intelektu, ke kterému se můžeme pouze

přibližovat. Následkem toho soudy vkusu nevyovídají apodikticky o tom, co je krása: místo esenciálního náhledu postupují induktivně, tj. analýzou již zaujatých faktických soudů. Místo Kantovy harmonické hry poznávacích sil, obrazotvornosti a rozvažování, je úkolem vkusu rozpoznávat subjektivní, fiktivní činnosti obrazotvornosti. Maimonovy málo známé úvahy chci představit jako plně hodnotné vůči úvahám *Kritiky soudnosti*, která stále budí neutuchající zájem badatelů, a podnítit tak rozšíření tohoto zájmu o dobové kritiky Kanta i v otázkách estetiky, nabízející alternativní řešení problémů, jimž Kant v KS čelil.

12:00 – 12:30 Majka Hausen, FF UK
J. L. Austin a Pražský lingvistický kroužek

John L. Austin patří mezi zakladatele analytické filosofie. John R. Searle převzal jeho nápad a vypracoval takzvanou, velice úspěšnou speech act theory. Pojmy této teoretické oblasti, tedy jazyk vzat jako organon, se ale vyskytovaly již dříve ve kontinentální filosofie a u jazykových teoretiků začátečního 20. století. A dokonce je nemusíme hledat jen u filosofů: Pražský lingvistický kroužek již pokryje celý terén Austinovu teorie - Karl Bühlerův 'Organonmodell der Sprache', co inspiroval Romana Jakobsona – můžeme brát vlastně jako kontinentální ekvivalent toho, na čem pracovali Wittgenstein a jeho žáci a k čemu nyní říkáme linguistic turn. Ve svém příspěvku se věnuji přímo Austinovu přednášce 'How to do things with words' a srovnám Austinovy přístupy k jazykovým jevům s kontinentálními tradicemi psycho- a sociolingvistického rázu a to se zvláštím zřetelem na působení hlavních aktérů Pražského lingvistického kroužku.

12:30 – 13:00 Marek Kettner, FF UK
Pojmové myšlení dle Waltera Benjamin

Benjamin v *Původu německé truchlohry* upozorňuje, že úkolem filosofa je předvedení ideje pomocí konfigurace pojmů. Pojmy zde mají instrumentální roli, slouží k vyvazování a uchopování určitých elementů (z) dějinných fenoménů. Cílem však není fenomény pouze pojmově uchopit, případně pomocí pojmů vysvětlit, nýbrž vyjádřit ideu. Tu Benjamin ztotožňuje s adamitským jménem, jež dokonale poznává a zároveň sděluje pojmenované. V pozadí autorova přístupu k pojmům tak stojí židovsko-mystická koncepce jazyka jakožto média výrazu, média pojmenování. Tento dokonalý jazyk však byl člověku vlastní pouze v rajském stavu harmonie s přírodou. Po pádu do dějin jazyk svou „jmenující čistotu“ ztrácí a stává se též *prostředkem* (jenž u Benjamin není ztotožnitelný s médiem) sdělení. Rozdíl mezi pojmem a jménem tak do jisté míry odpovídá rozdílu mezi dějinami na jedné straně a rajským stavem, případně konečným stavem dějin na straně druhé. Filosof má v dějinách k dispozici pouze nedokonalý pojmový jazyk a musí se s touto situací vyrovnávat. Benjamin v *Pasáží* obrazně dodává, že v pojmech by měl myslitel zachytit „vítr dějin“: pojmová práce musí reflektovat svou historickou situovanost. Cílem příspěvku je presentovat vztah pojmového myšlení a dějin na základě interpretace Benjaminova *Původu německé truchlohry* a *Pasáží*.

13:00 – 13:30 **Zuzana Býmová, FHS UK**

Blanchotova literární zkušenost v kontextu současných literárních děl

Kdo mluví? Ptá se Blanchot ve svých knihách. Touto otázkou se Blanchot nedotazuje pouze na svá díla, ale ptá se na díla obecně. Kdo hovoří za textem, který čteme? Subjekt autora se dle Blanchota za textem ztrácí, a to nikoli jen z pohledu čtenáře, ale autor sám při tvorbě díla ztrácí sám sebe. Zažívá transgresivní zkušenost psaní, která ho vytrhuje vně sebe, čas i svět. Kdo tedy mluví v textu, když ne autor sám? Blanchotovy odpovědi ho zavádí k neutrální materialitě řeči, v níž autor, a potažmo i čtenář, balancuje nad propastí nicoty bytí. Dílo se pro Blanchota stává jinakostí *par excellence* a spolu se svými současníky (Levinas, Derrida, Foucault) otevírá problém myšlení vnějšku, který ukazuje hranice jazyka ztrácejícího svou schopnost reprezentace. V mém příspěvku mi poslouží právě literární dílo jako příklad oné nereprezentovatelné jinakosti. Poukážu i na současná literární díla, ve kterých se jakoby mimoděk objevují popisy literární zkušenosti, které mají k těm Blanchotovým až nápadně blízko. Tázání se po uchopitelnosti literárního díla mě pak nutně přivede k obecnějším otázkám: Jak lze hovořit o jinakosti, která se jakémukoli tematizování vymyká? Fenomenologicky řečeno, jak lze ukázat to, co v ukazování mizí? Tyto otázky ovšem nejsou jen otázkami své doby, ale jejich naléhavost se opětovně vrací s příchodem opakujících se světových krizí, které si vynucují nový typ jazyka a myšlení.

13:30 – 14:00 **Robin Pech, FF UK**

Co je kniha? Fakticita lidského rozumu, myšlení a filosofie podle Immanuela Kanta

Příspěvek nabízí interpretaci Kantova pojetí rozumu, myšlení a filosofie. Podle nabízené interpretace, která navazuje na vybraná místa Kantových sebraných spisů, se lidský rozum fakticky uskutečňuje prostřednictvím řeči, která má buďto ústní, nebo písemnou podobu. V návaznosti na Kantovo pojetí osvícenství, podle kterého se světlo rozumu šíří spíše prostřednictvím psaného textu, než prostřednictvím ústní promluvy, autor sleduje obecnou otázku po podstatě a funkci textu jako takového i dílčí otázku po podstatě a funkci filosofického textu. Cílem příspěvku je ukázat, že a nakolik se filosofické myšlení podle Kanta uskutečňuje a rozvíjí prostřednictvím produkce, distribuce a recepce odpovídajícího druhu textů. Text a textualita, jak se zdá, není totiž jen prostředkem, ale také podmínkou faktického rozvoje lidského rozumu, myšlení i filosofie. Problém textuality lidského rozumu, myšlení a filosofie tak umožňuje otevřít a konkretizovat otázku po jejich faktickém uskutečnění a výkonu, kterou Kant sice sám klade, avšak dále nesleduje ani nerozvíjí.

14:15 – 14:45 Daniela Matýsová, FHS UK
Lévinas: svět a jeho absurdita

Po zkušenostech s koronavirovou epidemií, která pro mnohé znamenala takřka ze dne na den náhlou změnu každodenních zvyklostí a možná až pocit převrácení známého světa, v němž jsme se doposud cítili bezpečně, si tento příspěvek klade za cíl představit jeden možný filosofický výklad těchto situací, a to podle podání Emmanuela Lévinase. Úkolem je tudíž ozřejmit ta Lévinasova východiska a předpoklady, díky nimž má tento filosof za to, že bytí na světě je přímo ve své podstatě charakterizováno svým nezrušitelným balancováním na hraně mezi svou smysluplností a neustálým nebezpečím pádu do nesmyslu, které se druhdy projevuje jako náš pocit konce světa nebo prožitek zoufalé beznaděje z jeho náhle vyvstávající absurdity a šílenosti. Příspěvek chce tuto problematiku rozvinout z perspektivy Lévinasovy konfrontace v s tradicí fenomenologicky orientované filosofie na případu Lévinasových odlišných stanovisek ohledně otázky po smyslu bytí ve světě vůči Martinu Heideggerovi a Henry Maldineyovi. Záměrem je tedy odpovědět na to, proč podle Lévinase může být náš důvěrný vztah se světem principiálně kdykoli narušen a běžný chod života rozvrácen, a na čem naopak důvěra ke světu může stát a jak ji dále prohlubovat.

14:45 – 15:15 Naděžda Hlaváčková, FF ZČU & Miloš Ševčík, FF UK
Schizofrenie a pandemie: posouvání hranic v díle Gillesse Deleuze a Felixe Guattariho

Cílem předloženého příspěvku bude ukázat povahu uvažování o člověku a společnosti v dílech Gillesse Deleuze (a Felixe Guattariho) v kontextu pandemické situace. Jejich koncepce předložená především ve dvou na sebe navazujících knihách *Kapitalismus a Schizofrenie: Anti-Oeidipus* (1. díl) a *Tisíc plošin* (2. díl) poukazuje na zajímavý pohled na lidskou etiku vždy nutně svázanou s naším tělem a tím, jak dokážeme naše tělo formovat a jak dokážeme jeho schopnosti posouvat. Tedy nad experimentálním utvářením sebe sama skrze událost, která je něčím, co není možné predikovat.

V příspěvku bychom rádi aplikovali tento pohled na současnou společenskou situaci a poukázali na tendenci vnímat jedince jako determinovanou bytost v historicko-sociální vazbě, tedy podobně jako tělesnost, která je z hlediska západního vědění určena po vzoru stroje/těla strukturovaného ze souboru funkčních orgánů. Důsledkem toho je pak ztráta osobní svobody a možnosti samostatně utvářet svůj život. Tento stav je ještě více zřetelný v okamžicích nejistoty, například v nestandardních podmínkách vzniklých v důsledku karanténních opatření v době koronakrizy.

Procesem deteritorializace naopak dochází k postupnému tělesnému rozvolňování, v jehož důsledku se jedinec proměňuje, posouvá své limity (tělesné i mentální), stává se někým jiným. Tyto procesy nabízejí jistá východiska v době, kdy je sociální kontakt výrazně omezen a narůstající pocit osamělosti přináší řadu překážek a problémů.

15:15 – 15:45 Petr Dudek, PedF UK
V co smíme (i v dnešní době) doufat?

Příspěvek s názvem *V co smíme i v dnešní době doufat?* má za cíl prozkoumat, kriticky zhodnotit a na dnešní dobu aplikovat filosofii náboženství Immanuela Kanta. Abychom dospěli k shora vytyčenému cíli, budeme se nejdříve stručně zabírat Kantovou etikou povinnosti, abychom se tak alespoň pokusili nalézt odpověď na otázku: Jak má rozumná bytost žít, aby vůbec směla doufat? Jistý způsob života je totiž pro Kanta nezbytným předpokladem možnosti doufat. Následně začneme chronologicky mapovat Kantovu filosofii náboženství. Vstoupíme do Kantova předkritického období a pokusíme se vyložit Kantův dopis, v němž nacházíme první důležitá stanoviska našeho myslitele vůči křesťanství. V další části se budeme zabírat Kantovou naukou o postulátech čistého praktického rozumu (kritické období). Rovněž se seznámíme s Kantovým pokritickým obdobím, tzn. jeho pojetím lidské přirozenosti, náboženství, církve a jeho názorem na Ježíše Krista. Taktéž srovnáváme, v čem se tato pojetí shodují či snad různí s předcházejícími filosofickými periodami našeho myslitele. Závěrem příspěvku se pokusíme obhájit využitelnost Kantovy filosofie náboženství i v dnešní době.

15:45 – 16:15 Ondřej Starý, PedF UK
Antireligiózní pojetí víry jako konstitutivní prvek motivace

V první části příspěvku se pokusíme uchopit a explikovat Hejdánkův koncept antireligiózní nenáboženské víry, která je důležitým fundamentem v jeho chápání subjektu a časovosti v rámci meontologie. Hejdánkovo myšlení se vyznačuje především důrazem na procesualnost a časovost žité skutečnosti, nejnak tomu bude v promýšlení konceptu víry, které svým způsobem navazuje na pojetí Emanuela Rábla. Hejdánkovův přístup se vyznačuje jistou mírou skepse ohledně akademických debat o víře, přičemž klade důraz na konkrétní akty víry v životní praxi jednotlivců. V druhé části příspěvku představíme hlavní rysy Hejdánkovy polemiky s koncepcí víry u Karla Jasperse, což nám dovolí ukázat mantinely a rozdílnosti zmíněných pozic. V závěrečné části ukážeme, zda jsou Hejdánkovy teze o víře nějakým způsobem relevantní pro současnost či zda si antireligiózní pojetí víry může klást nárok na universální platnost alespoň v rámci meontologie.